

ПАДРЫХОЎКА ВЫХАВАЛЬНІКАЎ ДАШКОЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ ПА ФАРМІРАВАННІ Ў ДЗЯЦЕЙ КАШТОЎНАСНЫХ АДНОСІН ДА ТРАДЫЦЫЙНАЙ НАРОДНАЙ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСАЎ

PADRUGOI VYKHAVANNE OF DASCOLI EDUCACI PA FARMERMAN ; ZAZA CUSTOMARY ADNON YES, TRADYCYJNY NARODNAYA CULTURE OF BELARUSIANS

Д. М. Дубініна,

D. Dubinina

канд. пед. навук, доцент

Д. У. Дубінін,

D. Dubinin

канд. гіст. навук, доцент

*Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка,
Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Абгрунтоўваецца актуальнасць і раскрываюцца спосабы падрыхтоўкі педагагічных работнікаў ўстаноў дашкольнай адукацыі па фарміраванні каштоўнасных адносін да роднай культуры ў дзяцей дашкольнага ўзросту.

The urgency and necessity of training teachers to the formation of the value attitude to the native culture of children of preschool age. Disclosed methods of preparation of teaching staff in institution of higher education to the formation of the value attitude to the native culture of children.

Ключавыя словы: каштоўнасці, падрыхтоўка, родная культура, дзеці.

Keywords: value attitude; teacher training, native culture, the children.

У сувязі з імкненнем нашага народа да этнічнай і этнакультурнай самаідэнтыфікацыі праблема падрыхтоўкі педагагічных работнікаў ўстановы дашкольнай адукацыі па фарміраванні каштоўнасных адносін да роднай культуры ў дзяцей дашкольнага ўзросту з'яўляецца адной з вызначальных.

На думку Г. М. Волкава «ступень культурнасці народаў можна вызначыць па тым, наколькі актыўна яны супрацьстаяць працэсу знікнення народных традыцый, наколькі накіравана яны шукаюць спосабы захавання і адраджэння страчаных скарбаў» [1:155].

Навукоўцы разглядаюць культуру як "гістарычны ўзровень развіцця грамадства і чалавека"(С.С. Аверынцаў, А. М. Прохараў, І. С. Ожагаў); як "сукупнасць дасягненняў чалавецтва, грамадства" (Ф. М. Пятроў); як "фактар развіцця творчых сіл і здольнасцяў чалавека" (А. М. Вішнякоў).

Культура народа мае свой пласт матэрыяльных і духоўных каштоўнасцяў, які ўтрымлівае магутны выхаваўчы патэнцыял для развіцця і фарміравання паўнацэннай асобы і праяўляецца ва ўсім жыцці этнасу: у мове, у побыце, у фальклоры.

Прызнанне прыярытэту народнай культуры і агульначалавечых каштоўнасцей патрабуе пошуку новых спосабаў і магчымасцей уключэння ў гэту галіну падростаючага пакалення ў перыяд фарміравання асобы.

На сённяшні дзень наспела неабходнасць ажыццяўлення спецыяльнай падрыхтоўкі педагогічных работнікаў устаноў дашкольнай адукацыі па фарміраванні каштоўнасных адносін да роднай культуры ў дзяцей дашкольнага ўзросту.

У працэсе такой падрыхтоўкі, па-першае, фарміруецца пазітыўная матывацыя да маючай адбыцця дзейнасці, разуменне яе значнасці; па-другое, фарміруецца кампетэнтнасць выхавальніка дашкольнай адукацыі па фарміраванні ў дзяцей дашкольнага ўзросту каштоўнасных адносін да нацыянальнай культуры.

Паняцце "каштоўнасць" заўсёды з'яўлялася аб'ектам цікавасці псіхолагаў і педагогаў. Роля каштоўнасцяў у развіцці асобы чалавека, іх сувязь з працэсамі сэнсаўтварэння раскрываецца ў цэлым шэрагу псіхалагічных даследаванняў (А. А. Бадалёў, Л. С. Выгоцкі, А. М. Лявонцьеў, С. Л. Рубінштэйн).

У педагогіцы каштоўнасць вызначаецца як уяўленне пра тое, што мае значнасць для чалавека і грамадства ў цэлым, а паняцце "каштоўнаснае стаўленне" звязваецца са ступенню значнасці таго ці іншага прадмета, з'явы для суб'екта (І. Ф. Харламаў, В. А. Сласцёнін).

Праблема фарміравання каштоўнасцяў нацыянальнай культуры ў дзяцей знайшла сваё адлюстраванне ў працах выбітных педагогаў К. Ушынскага, Я. Коласа, якія сцвярджалі, што народныя традыцыі і звычаі з'яўляюцца магутным сродкам станаўлення асобы.

У XX стагоддзі значны ўплыў на дадзеную праблему аказала комплекснае вывучэнне пытанняў, якія тычацца патрыятычнага выхавання дзяцей дашкольнага узросту (Р. І. Жукоўская, Н. Ф. Вінаградава, С. А. Казлова, Л. Я. Ніканава). Даследаванні навукоўцаў паказалі, што адной з умоў выхавання ў дзяцей дашкольнага ўзросту асобасных якасцяў (у нашым выпадку, каштоўнасных адносін да нацыянальнай культуры) з'яўляецца гатоўнасць педагога да ажыццяўлення гэтага віду дзейнасці.

Між тым, вынікі праведзенага намі аналізу дзейнасці педагогічных работнікаў ва ўстанове дашкольнай адукацыі адносна акрэсленай праблемы паказалі, што многія выхавальнікі дашкольнай адукацыі адчуваюць сур'ёзныя

цяжжасці ў арганізацыі адукацыйнага працэсу па фарміраванні ў дзяцей дашкольнага ўзросту каштоўнасных адносін да нацыянальнай культуры.

Адным з фактараў, што ўплываюць на дадзеную сітуацыю, з'яўляецца адсутнасць пэўнай сістэмы прафесійнай падрыхтоўкі выхавальнікаў дашкольнай адукацыі па дадзенай праблеме ва ўстановах вышэйшай педагагічнай адукацыі.

Недахопы, на наш погляд, маюць месца як ў змесце вучэбных планаў падрыхтоўкі будучых выхавальнікаў дашкольнай адукацыі (не прадугледжваюць спецкурсаў і факультатываў, што тычацца фарміравання каштоўнасцяў нацыянальнай культуры ў выхаванцаў устаноў дашкольнай адукацыі), так і ў змесце вучэбных праграм спецыяльнага блоку падрыхтоўкі. У прыватнасці, у вучэбных праграмах па методыках дашкольнай адукацыі недастаткова ўлічваецца этнакультурны вопыт выхавання дзіцяці, які з'яўляецца падмуркам фарміравання яго нацыянальнага светапогляду і ўплывае на сучаснае выхаванне каштоўнасных адносін да нацыянальнай культуры.

Што тычыцца арганізацыі адукацыйнага працэсу, то недастаткова выказана неабходная матывацыйна-каштоўнасная арыентацыя (перакананасць у прафесійнай значнасці падрыхтоўкі выхавальніка дашкольнай адукацыі да фарміравання каштоўнасцяў нацыянальнай культуры ў дзяцей дашкольнага ўзросту).

Менавіта таму ў працэсе прафесійнай падрыхтоўкі выхавальнікаў дашкольнай адукацыі неабходна асаблівую ўвагу звярнуць на іх каштоўнаснае стаўленне да культурных традыцый, этнакультурную кампетэнтнасць, пад якой разумеецца ўласцівасць асобы, якая выяўляецца у наяўнасці сукупнасці аб'ектыўных уяўленняў і ведаў пра пэўную этнічную культуру, што рэалізуецца праз ўменні, навыкі і мадэлі паводзін.

Сутнасць праблемы этнакультурнай кампетэнтнасці разглядаецца ў працах такіх педагогаў і псіхолагаў, як Н. Г. Арзамасцава, Л. Б. Зубарава, М. М. Лебедзева, С. Н. Фёдарова і інш. У працах навукоўцаў падкрэсліваецца, што станаўленне пэўных каштоўнасных арыенціраў будучых выхавальнікаў дашкольнай адукацыі можа быць рэалізавана пры ўмове комплекснай сістэмы іх сацыялізацыі, культурнай адаптацыі, інтэграцыі і культурнага самавызначэння, якая будзецца па прынцыпе адзінства і ўзаемадзеяння нацыянальнага і агульнасусветнага, у традыцыях айчынай народнай культуры і міжэтнічных узаемасувязяў.

Найбольш наглядна гэтая думка ілюструецца сцвярджэннем К. Д. Ушынскага, які адзначае, што «у кожнага народа ёсць свая нацыянальная сістэма выхавання. Вопыт іншых народаў ёсць каштоўная спадчына для ўсіх, але

кожны народ у гэтых адносінах павінен сілкаваць ўласныя сілы. Сам народ пракладае дарогу ў будучыню, выхаванне ідзе па гэтай дарозе, дзейнічаючы разам з іншымі грамадскімі сіламі» [2: 23].

Неабходна адзначыць, што падрыхтоўку выхавальнікаў да фарміравання ў дзяцей каштоўнасцяў нацыянальнай культуры неабходна арыентаваць не толькі на засваенне пэўных ведаў у вобласці этнакультуры, але і на актыўнае іх выкарыстанне. Фарміраванне этнакультурнай кампетэнтнасці студэнтаў у педагагічнай установе вышэйшай адукацыі павінна рэалізоўвацца з дапамогай ўключэння ў вучэбныя планы дысцыплін па выбары, спецкурсаў, факультатываў, а таксама ўключэння ў вучэбныя праграмы дысцыплін гуманітарнага цыклу спецыяльных тэм (модуляў), якія адлюстроўваюць этнакультурны кампанент адукацыйнага працэсу.

Пры гэтым практыка-арыентаваная накіраванасць адукацыі павінна будавацца як на актыўным удзеле будучых выхавальнікаў дашкольнай адукацыі ў сустрэчах з гісторыкамі, этнографамі, выбітнымі дзеячамі культуры, літаратуры, навукі, так і на іх удзел у краязнаўчых і этнаграфічных экскурсіях, Днях культуры і фестывалях, выставах, народных святах, спаборніцтвах па нацыянальных відах спорту і народных гульнях, конкурсах на знаўцаў народных традыцый і звычайў.

Найбольш эфектыўнымі спосабамі фарміравання этнакультурнай кампетэнтнасці будучых выхавальнікаў дашкольнай адукацыі, на наш погляд, будуць выступаць такія, як: ролевыя гульні этнакультурнага зместу; лекцыі-дыялогі, семінары-практыкумы, накіраваныя на фарміраванне каштоўнасцяў нацыянальнай культуры; дэманстрацыя прадметаў і аб'ектаў этнакультурнага зместу, якая прадаставіць будучым педагагічным работнікам магчымасць самім вывучаць прадметы, працэсы, з'явы, ўсталёўваць залежнасці; удзел у стварэнні народнага тэатра “ Батлейка”.

Вызначальную ж ролю ў прафесійнай этнакультурнай падрыхтоўцы будучых выхавальнікаў дашкольнай адукацыі будзе выконваць яе аксіялагічная састаўляючая, адметнымі асаблівасцямі якой выступаюць: трансляцыя культуры, захаванне нацыянальных традыцый, сацыялізацыя асобы студэнта шляхам перадачы маральных нормаў, маральных каштоўнасцяў.

Асобна неабходна спыніцца на ўключэнне ў план падрыхтоўкі выхавальнікаў дашкольнай адукацыі вучэбнай дысцыпліны “Методыка развіцця беларускага маўлення ў дзяцей дашкольнага ўзросту”.

Мова – найважнейшы элемент нацыянальнай культуры, яна з'яўляецца фактарам этнічнай ідэнтычнасці. Па меркаванні Л.С. Выгоцкага, засваенне

роднай мовы ў дзяцінстве адначасова з'яўляецца працэсам засваення культуры народа.

Навучанне методыцы развіцця беларускага маўлення студэнтаў варта весці паралельна з вывучэннем культуры краіны, роднай беларускай мовы.

Прыярытэтнае месца ў праграме вучэбнай дысцыпліны павінен займаць краіназнаўчы і культуралагічны матэрыял. У працэсе вывучэння акрэсленай вучэбнай дысцыпліны неабходна звяртаць ўвагу на эфектыўнае ўключэнне студэнтаў ў культуратворчую дзейнасць.

Засваенне методыкі развіцця беларускага маўлення, заснаванае на культуралагічнай інфармацыі, актыўных і эфектыўных педагогічных зносінах і самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў, дапаможа сфарміраваць у будучых спецыялістаў аналітычныя ўменні, талерантнасць і адэкватную ацэнку каштоўнасцяў уласнай нацыянальнай культуры і сусветнай культуры ў цэлым.

Літаратура

1. Волкаў, Г. М. Этнопедагогіка: Вучэб. для студ. асяроддзе. і высш. пед. вучоба.установа / М. Г. Волкаў – М. : Выдавецкі цэнтр "Акадэмія", 1999. – 168 с.
2. Ушынскі, К. Д. Выбраныя педагогічныя творы / К. Д.Ушынскі – М. : Асвета, 1968. – 371 с.